

e-ISSN: 2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi
Pamukkale University Journal of Divinity Faculty

Bahar/Spring, 2023, 10 (1), 239-265

**MALEZYA’NIN DİNİ YAPISI ÜZERİNE FENOMENOLOJİK BİR SAHA ARAŞTIRMASI:
KUALA LUMPUR ÖRNEĞİ**
**A Phenomenological Field Research on the Religious Structure of Malaysia: The
Example of Kuala Lumpur**

Halit Ahmet ÇİFTÇİ

Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, halitciftci@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2037-6737.

Makale Bilgisi / Article Information

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi/Research Article
Geliş Tarihi / Received: 30.03.2023
Kabul Tarihi / Accepted: 01.06.2023
Yayın Tarihi / Published: 30.06.2023
Cilt / Volume: 10
Sayı / Issue: 1
Sayfa / Pages: 239-265

Atıf / Cite as: Çiftçi. Halit Ahmet. “Malezya’nın Dini Yapısı Üzerine Fenomenolojik Bir Saha Araştırması: Kuala Lumpur Örneği” (A Phenomenological Field Research on the Religious Structure of Malaysia: The Example of Kuala Lumpur). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi-Pamukkale University Journal of Divinity Faculty* 10/1 (2023), 239-265. DOI: 10.17859/pauifd.1273873

İntihal / Plagiarism: Bu makale, Turnitin intihal tarama programı ile taranmıştır. Ayrıca iki hakem tarafından da incelenmiştir. / This article has been scanned with Ithenticate plagiarism screening program. Also this article has been reviewed by two referees.

Çıkar Çatışması / Conflict of Interest: Yazar çıkar çatışması olmadığını beyan etmiştir. The Author declared that there is no conflict of interest

Finansal Destek / Grant Support: Yazar bu çalışma için finansal destek almadığını beyan etmiştir. / The authors declared that this study has received no financial support.

www.dergipark.gov.tr/pauifd

2148-4899

Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (PAUİFD), 10 (1) 2023: 239-265

MALEZYA’NIN DİNİ YAPISI ÜZERİNE FENOMENOLOJİK BİR SAHA ARAŞTIRMASI: KUALA LUMPUR ÖRNEĞİ*

Halit Ahmet ÇİFTÇİ**

Öz

Malezya, Güneydoğu Asya’da çok kültürlü yapısıyla adeta bir dinler bahçesi görünümünde olan bir ülkedir. Ülkede en çok müntesibi bulunan İslam başta olmak üzere Budizm, Hıristiyanlık, Hinduizm, Taoizm, Sihizm gibi dinler belirli bölgelerde yoğunlaşan mabetleri ve cemaatleri ile varlıklarını sürdürmektedirler. Kuala Lumpur’un özellikle Brickfields bölgesi, birbirlerine çok yakın bir şekilde inşa edilmiş durumda olan birer adet mandir, vihara, Metodist kilisesi ve cami gibi farklı inanç gruplarının mabetlerine ev sahipliği yapmaktadır. Bunların dışında, bünyesinde Budizm ve geleneksel Çin dininden unsurlar da barındıran bir Taoist mabedi, ülkedeki az sayıda Taoist nüfusuna hizmet vermektedir. Ülkede az sayıda bulunan Sih toplumu da ibadet ve sosyal faaliyetlerini Kuala Lumpur’daki Guru Nanak Darbar Tatt Khalsa gurudvarasında gerçekleştirmektedir. Bu çalışmada Malezya’nın dini yapısı ve inanç grupları mabetler ve ibadetler ekseninde ortaya koyularak bahsi geçen inanç gruplarının mabetlerinde ve ibadetlerinde karşılaşılan unsurlar din fenomenolojisinin metodları kullanılarak ve gerektiğinde ilgili inancın kutsal metinlerine de atıf yapılarak irdelenecektir. Çalışma, Malezya’nın çok kültürlü yapısını en iyi yansıtan şehir olması nedeniyle başkent Kuala Lumpur ile sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Dinler, Fenomenoloji, Mabet, Ritüel, Kuala Lumpur.

A Phenomenological Field Research on the Religious Structure of Malaysia: The Example of Kuala Lumpur

Abstract

Malaysia is a country in Southeast Asia that looks like a garden of religions with its multicultural structure. Religions such as Islam, Buddhism, Christianity, Hinduism, Taoism, Sikhism, exist with their temples and communities. The Brickfields area of Kuala Lumpur, specifically, is home to temples of different faith groups, such as a mandir, a vihara, a Methodist church and a mosque built very close to each other. Thean Hou Temple, which also includes elements from Buddhism and traditional

* Yazar makalede Etik Kurul İzni gerektirecek bir durum bulunmadığını beyan etmiştir.

** Dr. Öğr. Üyesi, Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, halitciftci@sdu.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2037-6737.

Chinese religion, serves the small number of Taoist populations in the country. A small number of Sikh communities in the country also perform their worship and social activities at Guru Nanak Darbar Tatt Khalsa gurudvara. In this study, the religious structure and belief groups of Malaysia will be revealed in the axis of temples and worship, and the elements encountered in the temples and worships of the aforementioned belief groups will be examined by using the methods of religious phenomenology and by referring to the sacred texts of the relevant belief. The study is limited to the capital city of Kuala Lumpur, as it is the city that best reflects the multicultural structure of Malaysia.

Keywords: Religions, Phenomenology, Temple, Ritual, Kuala Lumpur.

Structured Abstract

Our investigations in nine temples of different religions, including two mosques in Kuala Lumpur capital of Malaysia, provided us with important data to reflect the multicultural structure of Malaysia and the phenomena of the religious communities which constitute this structure. Apart from Islam, which has the most followers in Malaysia, many faith groups such as Buddhism, Christianity, Hinduism, Taoism, Sikhism continue their existence with their temples and communities. The National Mosque and Masjid Jamek which are located in Kuala Lumpur, stand out as the mosques of the greatest importance for Malaysian Muslims. Buddhist Maha Vihara, draws attention as an important religious and social center for Malaysian Buddhists with elements such as the main temple room, the stupa where Buddha's relics are kept, the Bodhi tree under which Buddha is believed to have reached the enlightenment, and the Dharma Chakra guesthouse where guests coming to the temple and students who are Buddhist monk candidates are hosted. It. The most important temple of Christians, which has a rate of 9.1% in Malaysia and continues to exist with denominations such as the Roman Catholic Church, Anglican Church, Baptist Church, autonomous Protestant Evangelical churches, Methodists, Presbyterians, St. John's Cathedral. The Christian population is concentrated in the states of Sabah and Sarawak in East Malaysia rather than the Malay peninsula. Apart from Christians, there is a need to investigate the beliefs and practices of the indigenous Penan people of Sarawak region, using phenomenological and anthropological methods.

Approximately 2 million Hindus live in Malaysia. Batu Caves, which is 13 kilometers away from the capital Kuala Lumpur, include a couple of cave temples dedicated chiefly to Lord Murugan, the Hindu god of war, located in the distance, are one of the most popular Hindu temples outside of India and one of Malaysia's religious tourism destinations including the annual Tamil Hindu festival of Thaipusam. Apart from that, the most notable Hindu temple in Kuala Lumpur city center is the Sri Sakhti Karpaga Vinayagar Temple, dedicated to the god Ganesha. In addition to Ganesha, the aforementioned Murugan, Vishnu known as Ayya in Tamil, Nataraja, Dakshinamurthy, rain goddess Mariamman, Agastya, Bhairava and the celestial Navagrahas are also venerated in the temple. Along with Confucianism and other traditional Chinese religions, Taoism, which corresponds to 1.3% of the Malaysian population, draws attention with Thean Hou Temple, which is located in Kuala Lumpur and is one of the largest temples in Southeast Asia. In the temple dedicated to Mazu, the Chinese sea goddess, the idols of Guanyin, a Buddhist bodhisatva, and Shui Wei, who is thought to

be the protector of sea travelers, are also honored together with Mazu, revealing the syncretic structure of the temple, which includes Taoist, Buddhist and traditional Chinese religious elements. Guru Nanak Darbar Tatt Khalsa gurudvara in Kuala Lumpur gives service to Sikh community, one of the smallest religious communities in Malaysia with around 120,000 followers, is an important religious and social center.

GİRİŞ

Malezya, çok kültürlü ve kozmopolit yapısıyla dikkat çeken bir ülkedir. Aynı zamanda ülkenin en kalabalık şehri olan başkent Kuala Lumpur'un "A City of Contrasts and Diversity" (Zıtlıklar ve Çeşitlilikler Şehri) olarak isimlendirilmesi bu durumu en iyi şekilde açıklar. Farklı din ve inançları bünyesinde barındırmasıyla tam bir dinler bahçesi görünümünde olan Malezya'nın resmi dini İslam olup 32.7 milyonluk nüfus içerisinde Müslüman nüfusu %61.3 orana sahiptir. Müslümanlardan sonra en kalabalık dini topluluk olan Budistler %19.8, Hıristiyanlar %9.2, Hinduizm %6.3, Konfüçyanizm, Taoizm ve diğer geleneksel Çin dinleri %1.3'lük bir kısma tekabül etmektedir. %2.1'lik bir kısım ise bilinmeyen dinler, herhangi bir dine mensup olmayanlar ve diğer dinler şeklindedir.¹

İslam'ın Mezopotamya, Doğu Akdeniz ve Kuzey Hindistan'a yayıldığı VII. yüzyıldan XII. yüzyıla kadar olan süreçte günümüz Malay dünyasının büyük bir kısmına hakim durumda olan güçlü Budist ve Hindu imparatorluklar bulunmaktaydı. Bu imparatorluklardan biri, günümüz Malezya topraklarına hakim olan ve Budizm'in bölgedeki en önemli temsilcilerinden olarak görülen Srivijaya İmparatorluğu'dur. Aşağı yukarı aynı dönemlerde Malezya'nın kuzeyinde Kamboçya ve Tayland topraklarında hüküm süren oldukça güçlü bir imparatorluk ise bir Budist-Hindu devleti olan Khmer İmparatorluğu'ydu. Bunlardan başka Cava adası merkezli olup bir dönem Malezyaya topraklarında oldukça etkili olan Majapahit İmparatorluğu'ydu. Geçmişten günümüze farklı din ve kültürleri kendi bünyesinde birleştirmeyi başarabilen Malay toplumu içerisinde bugün bile Budizm ve Hinduizm dahil olmak üzere birçok din mensubu bir arada yaşayabilmektedir. Malezya'nın bu kadar çok kültürlü bir yapıya sahip olmasında, önemli ticaret yollarında olmasından dolayı ticaretin büyük bir etkisi olmuştur.²

¹ Ahmad Tarmizi bin Md Ariffin, *Malaysian Chinese: An Analysis on their Beliefs and Religious Practices* (Sakarya: Sakarya University, Institute of Social Sciences, Master's Thesis, 2019), 13. Norain binti Azlan, *Kur'an'da Rahmeten Li'l-Âlemîn Kavramı ve Malezya'da Çoğulcu Toplumdaki Yansımaları* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022), 72-87.

² Alaeddin Tekin, "Malay Dünyasına İslamiyet Nasıl Geldi? Malezya'nın İslamlaşmasının Tarihsel Perspektiften Bir Analizi", *Türkiye'de Malezya Çalışmaları I*, ed. Ali Merthan Dünder - Mehmet Özay (Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2022), 57.

Araplar VII. ve VIII. yüzyıllarda ticaret amacıyla Malay dünyasına gelmiş olsa da İslam'ın yeni bir din olarak bölge halkı ve liderleri tarafından kabul görmesi ancak XIII. yüzyılda olmuştur. Bunun birinci sebebi Malay dünyasında VII. ve XIII. yüzyıllarda yukarıda bahsi geçen oldukça güçlü Budist ve Hindu imparatorlukların varlıklarıdır. İkinci olarak ise Abbasilerin 1258 yılında yıkılmasıyla İslam dünyasında tasavvuf hareketlerinin üzerlerindeki baskının ortadan kalkması ve sufi dervişlerin Malay dünyasına gelerek tebliğ faaliyetlerine başlamalarıdır. İslamiyet, XIII. yüzyılda ilk önce Sumatra Adası'nın batı kıyıları olan ve Açe olarak isimlendirilen bölgenin halkı tarafından kabul görmüş ve çok geçmeden Malay Yarımadası'nda da etkili olmaya başlamıştır.³

Yaklaşık olarak %61'i Müslüman olan Malezya'da Şafilik, hakim mezhep olarak göze çarpmaktadır. Malezya toplumu için İslam'ın önemini belirtmesi adına Malezya Anayasası'nda federasyonun dini İslam olarak belirtilmiştir. Ancak diğer din mensupları da ibadetlerini özgürce yapabilmektedirler. Noel, Çin Yeni Yılı, Deepawali gibi diğer din mensupları için kutsal olan günlerle birlikte Müslümanlar için büyük öneme sahip olan Mevlid Kandili de resmi tatiller arasında kabul edilmiştir. Müslümanların en önemli kutsal zamanlarından olan Ramazan ve Kurban bayramları da resmi tatil olmakla beraber, Ramazan Bayramı kutlamaları bir ay boyunca sürmektedir. Ramazan Bayramı'nı takip eden bir ay boyunca Malezyalı Müslümanlar bayram kutlamaları için aileleriyle ve akrabalarıyla bir araya gelmektedirler. Belediyeler de bu süre zarfında bayram kutlamaları adı altında çeşitli organizasyonlar ve eğlenceler düzenlemektedir. Bu organizasyonlarda davet ettikleri belediye yönetimi, şehrin ileri gelenleri, yerel halk ve yabancı turistlere geleneksel Malezya mutfağından tatlar ihtiva eden ikramlarda bulunmaktadır. Ayrıca çeşitli yerel sanatçılar, dans grupları, illüzyonistler, Malezya'nın geleneksel dövüş sanatçıları da bu kutlamalarda sahne alıp çeşitli sahne şovlarıyla davetlilere unutulmaz anlar yaşatmaktadırlar.

Malezya Müslümanları için en büyük öneme sahip camilerden birisi Masjid Negara (National Mosque) adı verilen Ulusal Cami'dir. 53000 m²'lik alan üzerine inşa edilmiş ve 15000 kişilik kapasitesi olan caminin 73 metre yüksekliğinde bir minaresi vardır. Kalın ve güçlendirilmiş betonla 1965'te yapımı tamamlanan cami, henüz bağımsızlığına kavuşmuş bir milletin tutkusunun sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Caminin benzersiz modern tasarımı geleneksel İslam hat ve süsleme sanatının günümüze ait bir ifadesini yansıtmaktadır. Caminin yakınında Malezyalı bazı Müslüman liderlerin defnedildiği Makam Pahlawan bulunmaktadır.

Malezya Müslümanları için büyük öneme sahip bir başka cami de Malezya'nın en eski camilerinden biri olan Masjid Jamek'tir. Klang ve Gombak

³ Tekin, Malay Dünyasına İslamiyet Nasıl Geldi?, 72.

nehirlerinin birleştiği noktada bulunan caminin inşası 1909 yılında tamamlanmıştır. Cami, yerel halk tarafından Cuma Camisi olarak da isimlendirilir. 1000 kişilik kapasitesi olan caminin mimarisinde Kuzey Afrika ve Babür mimarisi ile birlikte camiye tasarlayan İngiliz mimar Arthur Benison Hubback'tan dolayı İngiliz mimarisi de göze çarpmaktadır. Caminin iki ana minaresi ile birlikte küçük küçük başka birçok minaresi de bulunmaktadır. En büyüğü 21.3 metre olan üç kubbesi vardır.

Din fenomenolojisi ile alakalı *Outlines of the History of Religion to the Spread of the Universal Religions* ve *Elements of the Science of Religion* adlı iki önemli eser vermiş olan ve klasik dönem kurucu Dinler Tarihçileri arasında yer alan Hollandalı Cornelis Petrus Tiele (1830-1902), fenomenolojiyi din biliminin felsefi kısmının ilk safhası olarak görmektedir. O aynı zamanda bu disipline, dinin çeşitli tezahürleri bağlamında yaklaşmakta ve Dinler Tarihi disiplininin din olgusunu beşeri, tarihi ve psikolojik bir fenomen olarak anlaması gerektiğini savunur. Tiele'ye göre din kendini fenomenler şeklinde tecelli ettirmektedir. Bu tecelli, insan zihninin aktiviteleri aracılığıyla meydana gelmektedir.⁴

Çalışmada, ilgili dinlerin mabetlerinde ve ritüellerinde karşılaşılan fenomenler Tiele'nin değindiği gibi din mensuplarının dini duygularının gerçek dünyadaki tezahürleri olarak ele alınacaktır. Yapılacak analizlerde Tiele'nin fenomenoloji anlayışını büyük ölçüde benimseyen Mircea Eliade, Rudolf Otto gibi bilim adamlarının fenomenolojik metodları kullanılarak bu fenomenlerin dini, tarihi ve psikolojik arka planları irdelenecektir. Çalışmaya temel teşkil edecek olan soru Malezya toplumunun dini unsurlarının, dinlerini mabetlerinde ne şekillerde yaşamakta ve yaşatmakta olduklarıdır. Çalışmada kullanılan en temel kaynaklar, mabetlerdeki bilgilendirme panoları ve broşürleridir. Malezya ile ilgili Türkiye'de yapılmış olan kitap ve tez çalışmalarından da faydalanılmıştır. Bu çalışma, Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da 15-28 Mayıs 2022 tarihleri arasında yapılmıştır. Mabetlerde bizzat çekilen fotoğraflara da gerekli görüldükçe yer verilmiştir. Nüfusunun büyük bölümü Müslüman olmasına rağmen bünyesinde barındırdığı inançların çeşitliliğiyle dikkat çeken ve bir din bilimcisi için adeta üstü açık bir laboratuvar görünümünde olan Malezya'nın dini yapısı ve mabetleriyle ilgili detaylı fenomenolojik bir çalışma olmaması bu çalışmanın önemini artırmaktadır.

1. Budizm

Budizm, M.Ö. VI. yüzyılda Hindistan'ın Kuzeydoğu bölgesinde yaşamış olan Siddhartha Gotama'nın düşünceleri çerçevesinde gelişmiş bir dini

⁴ Mustafa Alıcı, "Kutsal'a Giden Yol: Dinler Tarihi'nde Bir Metodolojik Yaklaşım veya Bir Bilim Olarak Din Fenomenolojisi", *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5/3 (Haziran 2005), 78.

sistemdir. Gotama'nın otuz yaşlarına geldiğinde saray hayatını terk ettiği ve aşırı dünyevileşme ve katı riyazetten uzak durarak orta bir yol takip ettiğine inanılmıştır. Bunun sonucunda doğum-ölüm döngüsünden nasıl kurtulacağını keşfedip mutlak bilgiye ulaşmıştır. Bu yüzden Gotama'ya ermiş/ aydınlanmış manasında Buda unvanı verilmiştir. Buradan hareketle Gotama'nın öğretisine Budizm, bu öğretiyi benimseyenlere de Budist denilmiştir. Budistlerin kendi dini geleneklerine verdikleri isim ise Buda'nın buyruğu/öğretisi manasında Buda şaşana/dharma'dır.⁵ Kuzey Hindistan'da hüküm sürmüş olan Maurya İmparatorluğu'nun önemli hükümdarlarından olan ve Kral Aşoka'nın M.Ö. III. yüzyılda Budizm'i kabul etmesi ve imparatorluğun resmi dini olarak ilan etmesi Budizm'in Hint alt kıtasında çok hızlı bir şekilde yayılmasını sağlamıştır. Kalbini ve aklını çekim alanına alan bu yerel mezhebi bir dünya dinine dönüştüren Kral Aşoka'nın gayretleriyle Sri Lanka, Burma gibi bölgelere de yayılan Budizm günümüzde Malezya'nın demografik yapısında %19 yaklaşık 6 milyon kadar takipçiyi varlığını sürdürmektedir.⁶

Başkent Kuala Lumpur'un Brickfields bölgesinde Sri Lanka yerlileri olan Sinhal topluluğunun organizasyonu Sasana Abhiwurdhi Wardhana Society tarafından Sri Lanka Theravada Budizm'inin bir mabedi olarak 1894 yılında kurulan Buddhist Maha Vihara (Büyük Budist Tapınağı), Malezya'da Müslümanlardan sonra en büyük nüfusa sahip dini topluluk olan Budistlerin önemli bir dini ve sosyal merkezi konumundadır. Kompleksin en büyük binası olan ve ismini Buda'nın mutlak huzura kavuşmak için tavsiye ettiği Sekiz Dilimli Yol'un sembolü Dharmacakra'dan alan Dharma Chakra Misafirhanesi'nin zemin katındaki büyük salon MÖ 268-232 yılları arasında Hint alt kıtasında hüküm süren ve Budizm'in Hindistan'ın her yerine yayılmasını sağlayan Maurya İmparatoru Aşoka'ya (d. 304 - ö. 232) adanmış ve bu büyük salona Aşoka Salonu adı verilmiştir. Dharma Chakra Misafirhanesi, tapınağın ve Budist Enstitüsü Pazar Dhamma Okulu'nun faaliyetlerine yeme-içme desteği sağlamaktadır.

Tapınak Sinhal toplumu tarafından kurulmuş olsa da 1920'den bu yana Çinli Budistler de tapınakta aktif olmaya başlamıştır. Hatta ana tapınak binasının girişindeki erkek ve dişi muhafız aslan heykellerini tapınağı koruması için Çinli Budist cemaati bağışlamıştır. Ağustos 1971'de Uluslararası Budist Pagodası'nın tapınak kompleksine eklenmesiyle birlikte tapınak daha kapsayıcı bir kimliğe bürünmüştür.⁷

Kompleks içerisinde en kutsal tapınma objeleri olarak üç unsur göze çarpılmaktadır. Bunlardan birincisi ana tapınak odasıdır. Girerken

⁵ Şinasi Gündüz (ed.), *Dünya Dinleri* (İstanbul: Milet Nihal, 2019), 203, 206.

⁶ Nayanjot Lahiri, *Ashoka in Ancient India* (ABD: Harvard University Press, 2015), 18. Md Ariffin, *Malaysian Chinese*, 13.

⁷ Bro Tan Bok Huat, *Sukhi Hontu: Welcome to Buddhist Maha Vihara* (Malezya: Sasana Abhiwurdhi Wardhana Society, 2020), 4.

ziyaretçilerden ayakkabılarını çıkarmaları istenilen ana tapınak odasına girildiğinde tam karşıda Gotama Buda'nın büyükçe bir heykeli bulunmaktadır. Heykelin iki tarafında ise Buda'nın ilk öğrencileri olan Arahant Sariputta ve Arahant Moggallana'nın Buda'ya tazimde bulunan tasvirleri dikkat çekmektedir. Pali dilinde "saygın kişi" manasına gelen ve Sanskritçe'de "arhat", Çince'de "luohan", Japonca'da "arakan" olarak karşımıza çıkan "arahant", hedefe giden yolda Asil Sekiz Dilimli Yol'u katedip On Engel'i saf dışı bırakarak Nirvana'ya ulaşan kişidir.⁸ I. yüzyıl sonu veya II. yüzyıl başı civarlarında Ayodhya şehrinde yaşayan şair, müzisyen ve bilim insanı Aşvaghosha'nın kaleme aldığı *Buddhaçarita*'da (*Buddha'nın Yaşamı*) Buda, kendisine sürekli aile adıyla seslenen bhikshulara şefkatle, soylu Arhat'a eskisi gibi hitap ederek saygısızlık etmemelerini söyler.⁹ Arahant'ın özellikleri Dhammapada'da şu şekilde açıklanmıştır:

"Hisleri tıpkı arabacısı tarafından iyi eğitilmiş atlar gibi bastırılan, gururdan uzak olan ve yozlaştıran etmenlerden kurtulan bilge kişiye tanrılar bile imrenir. Tıpkı toprak gibi hiçbir şeye gücenmeyen, yüksek bir sütun gibi sağlam duran ve çamursuz derin bir havuz kadar berrak olan kişi için artık yeni bir doğuş yoktur (Karma döngüsünden kurtulmuştur). Gerçek bilgi yoluyla tamamen özgürleşip tam olarak dingin ve bilge olan kişinin düşüncesi de, konuşması da, davranışları da sükunettir."¹⁰

Ana tapınak odasında daha önce bahsi geçen heykellerden başka girişin sağında kalan duvarın büyük bir bölümünü kaplayan dinlenir pozisyonda bir Buda tasviri daha bulunmaktadır. Buda'nın daima sağ tarafı üzerine uzanarak dinlendiğine inanılmıştır.¹¹

İkinci kutsal nesne ise Gotama Buda'nın aydınlanmasının sembolü olan Bodhi ağacıdır. Tapınağın avlusundaki Bodhi ağaçları, Sri Lanka'nın Anuradhapura şehrindeki Jaya Sri Maha Bodhi'nin fidanlarından dikilmiştir. M.Ö. 288 yılında dikilen Jaya Sri Maha Bodhi ise insanlar tarafından dikilen ve dikildiği tarih bilinen en eski ağaçtır. Bu ağaç, Hindistan'da Bodh Gaya'da bulunan ve altında Gautama Buda'nın aydınlanmaya ulaştığına inanılan Bodhi ağacının güney tarafındaki dalıdır. İnanışa göre Buda, aydınlandıktan sonra Bodhi ağacına minnettarlık ve saygı göstergesi olarak ağacın önünde bir hafta boyunca göz kırpmadan ayakta durmuştur. Bodhi ağacı, Buda'nın aydınlanmaya ulaşana kadarki meditasyon sürecinde tek sığınağı ve koruyucusu olmuştur. Budistler, göksel varlıklar olan devaların Bodhi ağacının

⁸ Christmas Humphreys, *A Popular Dictionary of Buddhism*, (İngiltere: Taylor & Francis e-library, 2005), 13.

⁹ Aşvaghosha, *Buddhaçarita*, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2022), 137.

¹⁰ *Dhammapada*, çev. Thanissaro Bhikkhu (Geoffrey DeGraff) (ABD: Dhamma Dana Publications, 1998), 28.

¹¹ Huat, *Sukhi Hontu*, 21.

dikildiği ve insanlar tarafından tazim edildiği yeri ve çevresini koruduğuna ve etkilediğine inanmaktadırlar.

Resim 1: Ana tapınak odasının içinden bir görünüm. (Çekilme tarihi: 22.5.2022)

Budist geleneğinde “uyanmak, anlamak” manalarındaki budh kökünden gelen bodhi kelimesi ile ilgili sırasıyla Aydınlanma Ağacı, Kutsal Yol (ariyamagga), Nibbana ve Buda’nın Her Şeyi Bilmesi (sabbannuta nana) olmak üzere dört aşamalı bir açıklama yapılmıştır. Theravada Budizm’inin kutsal metni Pali Canon’daki Cula Niddesa bölümüne atıf yapan açıklamalarda Bodhi, bu dört kıvrımlı yolla ilişkili olan bilgi olarak tanımlanmıştır. Asil Sekiz Dilimli Yol içerisinde magga adı verilen dört doğüstü yoldan bahsedilmiştir.¹²

Avludaki Bodhi ağaçlarından ikisinin altında Buda’nın aydınlanmasının sembolü olan meditasyon duruşunda üç büyük Buda heykeli bulunmaktadır. Bu heykeller Sri Lanka’dan getirilmiştir. Heykellerin her birinin önünde büyükçe bir tütsü kazanı vardır. Ziyaretçiler Buda’ya olan hürmetlerini bu kazanların içinde yaktıkları tütsülerle sunmaktadırlar.

Tapınak kompleksindeki bir diğer önemli kutsal mekan ise Uluslararası Budist Pagodası olarak adlandırılan stupadır. Stupa, 1969’da Kuala Lumpur’da düzenlenen 9. Dünya Budist Kardeşliği Konferansı’nı anma amacıyla inşa edilip 28 Ağustos 1971’de resmi olarak açılmıştır. İçinde Buda’nın bedensel kalıntılarının bulunduğu pagoda şeklinde sert gümüş minyatür bir tabut Pagoda’nın en tepesine yerleştirilmiştir. Ana girişin tam karşısında Buda’nın Burma’dan getirilmiş 1.5 metre yüksekliğinde bir heykeli vardır. Pagoda’nın içerisinde farklı ülkelerden minyatür pagodalar ve Buda tasvirleri de bulunmaktadır.

Çin geleneğinin etkilediği bütün Asya coğrafyasında stupalar Beş Element olan Toprak, Su, Ateş, Tahta ve Metal’i sembolize edecek şekilde inşa

¹² Nyanatiloka, *Buddhist Dictionary: Manual of Buddhist Terms and Doctrines* (Tayvan: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, 2018), 34.

edilmiştir. Budist geleneğindeki Beş Element Çin'e Hindistan'dan geçmiş olup Budistlerde Toprak, Su, Ateş, Hava ve Ether olarak kendisine yer bulmuştur. Bunlar da stupanın yapısında küp, küre, piramit, hilal ve mücevher olarak bulunmaktadır.¹³ Uluslararası Budist Pagoda'sında ise bu şekillerin ve sembolizmin kısmen değişikliğe uğradığı görülmektedir. Stupanın iskeletini oluşturan küpün üzerinde bir kubbe bulunurken ondan sonra sırasıyla dikdörtgen prizma, koni ve mücevher vardır.

Viharada ibadet Buda'ya tazim etme ve onu onurlandırma ekseninde icra edilmektedir. Budistler viharaya girerken saygı gereği ayakkabalarını çıkarmakta ve Buda heykelinin önüne kadar gidip büyük bir saygıyla Buda'yı selamlamaktadırlar. Daha sonra Buda'ya takdimeler sunmaktadırlar. Bu takdimelerin arasında en yaygın olanları puja ibadeti kapsamında sunulan mum, çiçek ve tütsüdür. Nasıl ki karanlık bütün dünyada cehaletin simgesi olarak görülüyorsa karanlığı yok eden ışık da Budistler tarafından bilgeliğin sembolü olarak görülmüş ve hayatlarında zihinsel berraklığa ve anlayışa ulaşma arzularını ışık sunumu aracılığıyla somutlaştırmışlardır. Çiçekler güzelliği, zevkleri ve dünya malını temsil ettiği için çiçek sunumunda faniliği ayıplayarak güzelliğe, zevklere ve dünya malına karşı tarafsız bir tavır geliştirdiklerini düşünmektedirler. Tütsü ise erdemi sembolize ettiği için tütsü sunumunun kendilerine erdemini önemini ve erdemli olmayı arzulamayı hatırlattıklarına inanmaktadırlar. Tütsüler Çin'den getirilen ve Çin sanatını en iyi şekilde yansıtan tütsü kazanlarının içinde yakılmaktadır.

Tapınak kompleksindeki kutsal nesnelere bu sayılanlarla sınırlı değildir. Avluda 1956 yılında inşa edilen bir de Lotus fiskiyesi bulunmaktadır. 1986 yılında büyük bir tadilat geçiren fiskiyenin tam ortasına büyükçe bir lotus çiçeği replikası ve replikanın güzelliğini artırmak için etrafına birkaç tane su jeti yerleştirilmiştir. Lotus çiçeği çamur ve pisliğin içerisinde kök salarak zamanla çok güzel bir çiçeğe dönüşmektedir. Budistler tıpkı lotus çiçeği gibi insanın da hayatındaki köklerine ve deneyimlerine bağlı kalmadan temiz, lekesiz ve diğer insanlara neşe kaynağı olmak için ihtişamlı bir şekilde gelişebileceğine inanmaktadırlar ve lotus çiçeğini bu gelişmenin ve saflığın bir sembolü olarak sıklıkla kullanmaktadırlar. Lotusun aynı zamanda dişil ilkeyi sembolize ettiği de ifade edilmiştir.¹⁴

Tapınak avlusunda ana tapınak odasının merdivenlerinin hemen sağ tarafında, Budistler için önemli olan olayları ilan etmek ve inananların zihinlerini toparlamalarına yardımcı olmak için yaklaşık 5 metre yüksekliğinde bir çan kulesi bulunmaktadır. Çan, Burma'da 1926'da yapılmış ve aynı yıl içerisinde tapınak kompleksine getirilip çan kulesine asılmıştır.

¹³ Paul Carus, "Chinese Occultism", *The Monist* 15/4 (Ekim 1905), 517-520.

¹⁴ Leslie D. Alldritt, *Buddhism* (Philadelphia: Chelsea House Publishers, 2005), 88.

Tapınağın kuruluşunda büyük pay sahibi olan ve tapınağın idaresini elinde bulunduran Sasana Abhiwurdhi Wardhana Society, Budizm'i yaymak amacıyla misyonerlik faaliyetleri de yürütmektedir. Sosyal medyayı verimli bir şekilde kullanan organizasyon, buddhistmahavihara.org alan adıyla faaliyetlerini yürüttüğü internet sitesiyle beraber Youtube kanallarında din adamlarının konuşmalar yaptığı videolarla Buda'nın öğretilerini kitlelere ulaştırmayı amaçlamaktadır.¹⁵ Organizasyon ayrıca Budist öğretiyi yaymak için tapınakta ziyaretçilere ücretsiz olarak dağıttığı kitap, broşür, CD gibi yayınlar yapmaktadır.

2. Hıristiyanlık

Yaklaşık 2000 yıl önce Filistin bölgesinde yaşayan İsrailoğullarına gönderilen bir peygamber olan Hz. İsa'nın getirdiği ilahi mesajı farklı bir şekilde yorumlayan Pavlus'un öğretileri etrafında şekillenen ve 325 yılında yapılan İznik Konsili'yle başlayan ekümenik konsiller süreciyle ve erken dönem Kilise babalarının eserleriyle öğretileri sistemleşen Katolik Hıristiyanlık'ın, Malay takımadalarına Portekizli sömürgecilerin XVI. yüzyılda bölgeyi işgal etmeleriyle empoze edilmeye başladığı ifade edilmiştir.¹⁶ Ancak Nesturi Hıristiyan kökene sahip İranlı ve Türk tüccarlar Malezya'da VII. yüzyılda varlıklarını sürdürmekteydiler. Protestan Hıristiyanlığın ise Melaka'nın 1641'de Hollandalılar tarafından işgal edilmesiyle geldiği kaydedilmiştir. XVII. yüzyılda Portekizlilerin gerilemesi ve özellikle Protestan Hollandalıların yükselişi Katolisizm'in baskılanmasına sebep olmuştur. XIX. yüzyılda İngiliz hakimiyeti altında misyonerler aracılığıyla Malay Yarımadası'nda yeni bir soluk kazanan Katolisizm, Sabah ve Sarawak eyaletlerinde de yayılma imkanı bulmuştur.¹⁷ Hıristiyanlar Malezya'da özellikle Sabah ve Sarawak eyaletlerinde yoğunlaşmış olup bu nüfusun içinde Roma Katolik Kilisesi, Anglikan Kilisesi, otonom Protestan Evanjelik kiliseleri, Metodistler ve bağımsız kiliseler bulunmaktadır.¹⁸

2.1. St. John's Cathedral

Kuala Lumpur'da en önemli Hıristiyan kilisesi olarak St. John's Cathedral bulunmaktadır. İncil yazarı Yuhanna'ya adanmış olan St. John's Cathedral, Roma Katolik Kilisesi'ne bağlı Kuala Lumpur başpiskoposluk bölgesinin ana kilisesi olup Başpiskopos Julian Leow Beng Kim'in de makamıdır. Katedralin olduğu bölgeye yakın bir yere ilk olarak 1883 yılında bir kilise yapılmış olsa da şu anki binanın inşası 1955'te tamamlanmış ve 1962

¹⁵ <https://www.youtube.com/watch?v=QLqmdXhVBWE>, Erişim Tarihi 24.05.2023.

¹⁶ Tekin, Malay Dünyasına İslamiyet Nasıl Geldi?, 66.

¹⁷ Hermen Shastri, "History of Christianity in Malaysia", *The Encyclopedia of Malaysia* (Erişim 25 Mayıs 2023)

¹⁸ Edmund K. F. Chia – Hermen Shastri, "Christian Denominations in Malaysia", *The Encyclopedia of Malaysia* (Erişim 25 Mayıs 2023)

yılında kutsanarak aynı yıl içerisinde katedral statüsüne yükseltilmiştir. İncil yazarı Yuhanna'ya adanan katedralin iki büyük çan kulesi vardır. Katedral, Kuala Lumpur'un merkezi bir yerinde bulunmasından dolayı Pazar ayinlerine düzenli olarak katılım sağlayan yerel Hıristiyan cemaatin yanı sıra yabancı turistler ve diplomatların da sıklıkla Pazar ayinlerine katıldığı gözlemlenmektedir.

Katedralde Pazar ayini, sabah 8.00'de papazın diyakozlar ile birlikte törensel bir şekilde altara (sunak) çıkması ile başlar. Bu sırada Ludwig van Beethoven'ın 9. senfonisinde yer alan An Die Freude parçasından uyarlanmış bir ilahi çalarken diyakozlar (yardımcı papazlar) ellerinde haçlar ve İsa Mesih'i sembolize eden ışıklar taşırlar. Zira İncil'de İsa "Ben dünyanın ışığıyım. Benim ardımdan gelen asla karanlıkta yürümez, yaşam ışığına sahip olur."¹⁹ demıştır. Altara gelindiğinde ise diyakozlar altarın etrafında yerlerini alırlar ve papaz tütsülerle altarı kötü ruhlardan arındırıp kutsar. Daha sonra Katolik Kilisesi'nde en fazla öneme sahip dualardan biri olan Kyrie Eleison papazın yönetiminde müzik eşliğinde okunmaya başlar. Yunanca bir ifade olan ve "Rabb'im, merhamet et" manasına gelen Kyrie Eleison Evharistiya ayini ile ilişkili olarak, IV. yüzyılın ortasından sonra Antakya-Kudüs litürjik geleneğinde papaz ve cemaatin birbirlerine karşılık vermek suretiyle okudukları ve Yunanca'da "ektenia", İngilizce'de de "litany" adı verilen dualarda karşımıza çıkar. Oradan Roma'ya ise V. yüzyılın başlarında geçmiştir. V. yüzyılın sonlarına doğru 492-496 yılları arasında görev yapan Papa Gelasius, Evharistiya ayininin giriş kısmına Deprecatio Gelasii adlı bir ektenia eklemiştir ve bu dua 590-604 yılları arasında Papa Gregory (d. 540- ö. 604) döneminde de Evharistiya ayininde okunmaya devam etmiştir. Ancak Papa Gregory duanın şeklinde tarihi öneme sahip olan bazı değişiklikler yapmıştır. Gregory duaya "Mesih, merhamet et" anlamına gelen Christe Eleison ifadesini eklemiştir. Zaman içinde Gelasius'un eklediği dua önemini kaybederek en sonunda tamamen ortadan kaybolmuş ve Kyrie Eleison bağımsız bir dua olarak kilise litürjisindeki yerini almıştır.²⁰

Kyrie Eleison'dan sonra cemaat papazla beraber Tanrı'ya şükür ve onu yüceltme ifadesi olan Alleluia'yı terennüm ederek İncil'den bazı pasajlar okur. Sonrasında papaz cemaate uzunca bir vaaz verir. Ekmek-Şarap Ayini olarak da bilinen Evharistiya'ya geçilmeden önce diyakozlardan birisi cemaatin önüne doğru gelerek tütsülerle önce cemaati daha sonra da kilisenin sağ ve sol tarafını kutsarlar. Ardından İncilin Gizemi adı altında bir dua okunur. Bu duada "Kurtar bizi, dünyanın kurtarıcısı; zira haçın ve yeniden dirilişin ile bizi özgür kıldın." diye yakarılır. İncilin Gizemi İsa'nın, Evharistiya kutlamasında görünür hale gelen ölümü, yeniden dirilişi ve yükselişi yoluyla elde edilen

¹⁹ Yuhanna, 8:12.

²⁰ C. Kelly, "Kyrie Eleison", *New Catholic Encyclopedia*, ed. Berard L. Marthaler (ABD: Thomson Gale, 2003) 8/259.

kurtuluşun bütün bir gizemini ifade eder. Daha sonra Hıristiyanların en çok önem verdikleri dualardan biri olan Rabb'in Duası okunmaya başlar. Latince'de Oratio Dominica (Efendi'nin Sözleri) veya Pater Noster (Babamız) olarak da bilinen bu duayı, İsa'nın havarilerine öğrettiğine inanılmakta ve Hıristiyanlar bu duayı sık sık tekrar etmektedirler.²¹ Rabb'in Duası Matta 6:9-13'te şu şekilde geçmektedir:

“Ey Göklerdeki Babamız, adın kutsal kılınsın, hükümrânlığın gelsin; gökte olduğu gibi yerde de senin iraden olsun. Gündelik ekmeğimizi bize bugün ver. Bize karşı suç işleyenleri bağışladığımız gibi sen de bizim suçlarımızı bağışla. Ayartılmamıza izin verme. Bizi kötü olandan kurtar. Çünkü egemenlik, güç ve yücelik sonsuzlara kadar senindir. Amin.”

Bundan sonra artık Kutsal Komünyon'a (Ekmek-Şarap Ayini) geçilir. Papaz, İncil'de İsa'nın havarileriyle yediği son akşam yemeğinin anlatıldığı pasajları okuduktan sonra İsa'nın bedenini ve kanını temsil eden ekmeğe ve şarabı ilk önce kendisi yiyip içer. Daha sonra diyakozlardan birisi cemaate Kutsal Komünyon sakramentinin kendini sadece Tanrı'ya emanet edenler için ayrıldığını hatırlatır. Kilise görevlileri de tüketmeleri için cemaate Kutsal Komünyon'u dağıtmaya başlarlar.

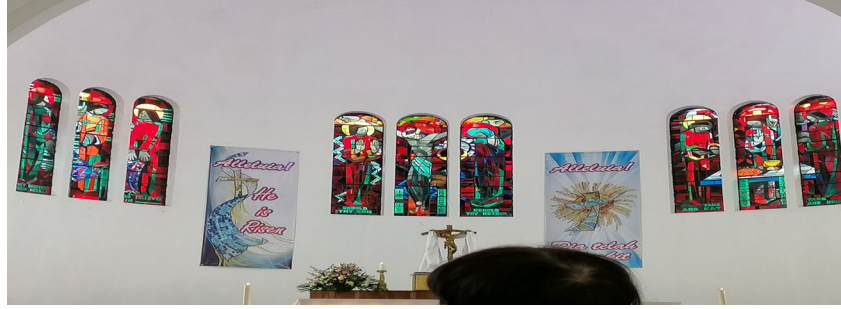
Katedraldeki vitraylarda da resmedilen bu ayın İsa'nın havarileri ile yediği son akşam yemeğinin hatırasını yaşatmak için icra edilir. İncillerde anlatıldığına göre İsa çarmıha gerilmeden önceki son akşam yemeğinde şükredip ekmeği bölerek havarilerine verdi ve “Alın yiyin, bu benim bedenimdir.” dedi. Sonra bir kase alıp şükretti ve bunu havarilerine vererek “Hepiniz bundan için. Çünkü bu benim kanımdır, günahların bağışlanması için birçokları uğruna akıtılan antlaşma kanıdır. Size şunu söyleyeyim Babam'ın egemenliğinde sizinle birlikte yenisini içeceğim o güne kadar asmanın bu ürününden bir daha içmeyeceğim.” dedi.²² İsa ile ilgili bu hikayeyi kendilerine dayanak noktası olarak gören Hıristiyanlar kilisede pazar ayinlerinde ekmeğe ve şarabı rituel bir şekilde tüketmeyle İsa Mesih ile birlikte olduklarına, onunla aynı bedeni paylaştıklarına ve onun kutsallığına katılım sağladıklarına inanırlar.

Katedralde Evharistiya'nın dışında İncil'den başka sahneler içeren vitraylar da dikkat çekmektedir. Bu üçlü vitray gruplarından bir tanesinde İsa çarmıhtayken annesinin ve sevdiği öğrencinin yakınında durduğunu görünce annesine söylediği “Anne, işte oğlun.” ve annesini göstererek öğrencisine söylediği “İşte, annen.” sözlerinin İngilizce çevirisi olan “Behold thy son” ve “Behold thy mother” ifadeleri bulunur. Aynı vitray grubunun ortasında ise Yuhanna 19:35'te İsa'nın çarmıhta ruhunu teslim etmeden önceki son

²¹ Mehmet Aydın, *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*, (Konya: Din Bilimleri Yayınları, 2005), “Rabb'in Duası”, 630.

²² Matta, 26:26-29; Markos, 14:22-25; Luka, 22:13-20.

sözünün İngilizce çevirisi olan “It is consummated” ifadesi vardır. Yuhanna, İncil'inin genelinde İsa'nın “zaman”ına vurgu yapmaktadır. Onun zamanının

Resim 2: Katedralin içindeki vitraylar. (Çekilme tarihi: 22.5.2022)

gelmesi için acele edilmemesi gerektiği İsa'nın, annesi Meryem'e “Benim zamanım daha gelmedi”²³ şeklindeki ifadesinde de görülür. Yine Yuhanna'daki “İsa, ‘insanoğlu'nun yüceltileceği saat geldi diye karşılık verdi.” ve “Şimdi yüreğim sıkılıyor, ne diyeyim? ‘Baba, beni bu saatten kurtar’ mı diyeyim? Ama ben bu amaç için bu saatte geldim. Baba, adını yücelt” gibi kısımlarda da “İsa'nın saati/zamanı” vurgusu dikkat çekmektedir. “It is consummated” ifadesi de İsa'nın çarmıhta canını vererek şanınin yüceltilme zamanının geldiğini ve amacın yerine getirildiğini (consummate) vurgulamaktadır.

Katedralin avlusunda bir ibadet köşesi olarak Meryem Ana'ya adanan ve üzerinde daha önce bahsi geçen “Behold thy mother” (İşte annen) ifadesi bulunan bir kamelya vardır. Kamelyanın altında Meryem Ana'nın, kucağında bebek İsa'yı tutarken tasvir edilmiş bir heykeli bulunmaktadır. Katolik teolojide “theotokos” (tanrı doğuran) olarak ifade edilen bu tasvir, Eski Mısır kültüründe tanrıça İsis'in oğlu Horus'u emzirdiği tasvirlerle büyük benzerlik göstermektedir. Dindar Hıristiyanlar Pazar ayını için kiliseye geldiklerinde Meryem Ana'nın heykeli önünde ona tütsüler sunarak tazimde bulunmayı da ihmal etmezler.

2.2. Tamil Methodist Church

Metodistler XVIII. yüzyılda Protestan teolog John Wesley'nin öğretileri sonucunda İngiltere'de ortaya çıkan bir mezheptir. Wesley, Anglikan papazlarından olan kardeşi Charles ve arkadaşı George Whitefield ile beraber Anglikan Kilisesi bünyesinde Oxford Üniversitesi'nde bir manevi hayat metodu ortaya koyarak dini bir uyanış başlatmışlardır. Dua ve oruçlarında yeni bir yol tutmaları, Oxford hapisanesindeki tutukluları düzenli olarak ziyaret etmeleri, yoksul çocukların eğitim ve öğretimlerini üstlenmeleri, dini günlerde ve faaliyetlerinde metodik bir düzene bağlı kalmalarından dolayı bu yeni oluşum Metodistler diye isimlendirilmişlerdir. Başlangıçta aktif küçük bir grup olmalarına rağmen devamlı çoğalmışlardır. Günümüzde çoğu İngiltere'de

²³ Yuhanna, 2:4.

olmak üzere bütün dünyada yaklaşık olarak 25-30 milyon civarında Metodist vardır.²⁴

Yaklaşık olarak 200 bin Metodist'in yaşadığı Malezya'da başkent Kuala Lumpur'un Brickfields bölgesinde Tamil topluluğuna ait bir Metodist kilisesi bulunmaktadır. 1897 yılında kurulan kilisede haftalık ibadetler kapsamında her Pazar saat 8.00'de Tamil dilinde, 11.15'te İngilizce, 13.00'te Nepalce ve 16.00'da Telugu dilinde ayinler yapılmaktadır. 8.30'da da çocuklara yönelik ayinler düzenlenmektedir. Bunun dışında her Cuma 7.30'da küçük gruplar halinde vaaz ve ibadet toplantıları yapılmaktadır. Kilisede ayinleri yönetmekle görevli birisi kıdemli diğeri yardımcı olmak üzere iki adet pastör vardır.

3. Hinduizm

Hinduizm, günümüzdeki politeist dinlerin en renkli temsilcisidir. Küçük mahalli tapınaklardakilerle beraber sayıları yüzlerle ifade edilen tanrısal varlıkları ile dikkat çeker. Tamamen coğrafi bir terim olan Hindu, Müslümanların İndus Nehri'nin etrafında oturan halka verdikleri ismin Farsçasıdır. Kendi dinlerini "Ebedi Düzen" mânâsına gelen Sanatana Dharma olarak ifade ederler. Hinduizm, yaklaşık olarak M.Ö. 1500 yıllarında İranlılarla akraba, Hint-Avrupa ırkından olan Aryaların Hindistan'a göç ederek Indus bölgesinde kendilerinden çok daha gelişmiş olan yerli Dravidyen halkla inançlarının karışmasından oluşmuş olmalıdır. Özetle Hinduizm belirli bir kurucusu olmayan, tarihi süreç içerisinde oluşmuş bir dindir. Yaklaşık 1.2 milyar takipçisi ile Hinduizm, Hıristiyanlık ve İslam'dan sonra dünyada en çok müntesibi bulunan üçüncü dini olup Malezya'da yaklaşık olarak 2 milyon Hindu vardır.²⁵

3.1. Batu Caves

Hindistan dışındaki en popüler Hindu tapınaklarından biri olan Batu Caves, başkent Kuala Lumpur'a 13 km. uzaklıkta yaklaşık 400 milyon yıl önce oluştuğu düşünülen kireçtaşından bir tepenin içerisinde bulunan mağara mabetleridir. Hindu üçlü tanrı sistemi Trimurti'nin yok edici tanrısı Şiva ve eşi Parvati'nin oğlu, Ganeşa'nın kardeşi ve Skanda, Kartikeya, Subrahmanya, Shanmukha gibi isimlerle de bilinen Hindu savaş tanrısı Lord Murugan'a adanan mağara-mabedin 272 basamaklı merdivenlerinin başladığı yerde Murugan'ın 43 metre yüksekliğinde bir heykeli vardır. Mağaranın içerisindeki küçük tapınakların birçoğu Murugan'ın Soorapadman isimli demona karşı kazandığı zaferin hikayesi ile ilişkilidir. Mağaradaki ana tapınak Sri Velayuthar Tapınağı başta olmak üzere mağaranın muhtelif yerlerinde Murugan'ın binek hayvanı olan Paravani adlı tavus kuşunun tasvirlerini görmek mümkündür.

²⁴ Abdurrahman Küçük - Günay Tümer - Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi* (Ankara: Berikan Yayınevi, 2020), 391-392.

²⁵ Ekrem Sarıkçıoğlu, *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi* (Isparta: Fakülte Kitabevi, 2002), 140-141.

Genellikle genç bir delikanlı olarak tasvir edilen Murugan, elinde ilahi mızrağı Vel'i ve üzerinde bir horoz amblemi olan sancağını taşır. Bundan dolayı mabette ortalıkta dolaşan horozlar da dikkat çeker.

Tapınak ayrıca Tamillerin her sene Ocak-Şubat aylarının dolunay zamanında kutladığı Thaipusam festivali için de önemli bir yere sahiptir. Soorapadman ve kardeşlerini yenmesi için tanrıça Parvati'nin, oğlu Murugan'a ilahi mızrağı olan Vel'i vermesinin anısına kutlanan bu festival kutlamaları tapınağın sadece Malezya'daki Hindular için değil, bütün dünyadaki Hindular nezdinde bir hac merkezine dönüşmesini sağlamıştır.

Resim 3: Batu Caves'e çıkan merdivenler ve Lord Murugan heykeli. (Çekilme tarihi: 15.5.2022)

272 basamaklı merdiven çıkılıp mağaraya girildiğinde sağda görülen Sri İdumban Tapınağı Murugan'ın en önde gelen fedaisi İdumban'a adanmıştır. Rakşasa gibi bir demon türü olan asura grubundan bir demon olarak düşünülen İdumban, asurların gurusu ve göksel bir varlık olan Shukra

tarafından kutsanıp Asura Guru olmuştur. İdumban, Soorapadman'ı ve kabilesini eğitmiş ancak Soorapadman'ın Murugan'a yenilmesinden sonra Murugan tarafından test edilmiş ve Murugan'ın tapınağının muhafızı görevini üstlenmiştir. Daha önce bahsi geçen Thaipusam Festivalinde Hindular Kuala Lumpur'daki Sri Mahamariamman Tapınağı'ndan başlayarak Batu Caves'e kadar 8 saatlik dini bir yolculuğa çıkarlar. Yolculuk boyunca ellerinde veya omuzlarında çiçeklerle ve tavus kuşu tüyleriyle süslenmiş kavadi adı verilen kaplar içerisinde süt taşırlar ve bu sütleri Murugan ile beraber İdumban'a da sunarlar. Hindular bu sütleri göğüs ve sırt derilerine çengellerle asılmış kaplarda taşırlar ve Murugan'a olan bağlılıklarını vücutlarındaki bu çengellerle ve yanaklarını ve dillerini Murugan'ın mızrağının replikalarıyla delerek bildirirler. Sunum işlemi sütün tanrı heykelinin başından aşağı dökülmesi şeklinde yapılır. Sunum işleminin tanrıyı yıkama şeklinde yapılmasının sebebi de muhtemelen tanrının belirli dönemlerde yaptığı banyonun tekrar edilmesidir. Daha sonra mum yakılıp zil çalınarak sunum işlemi tamamlanmış olur.

Hindu geleneğinde çok sık rastlanan bir uygulama olan tanrılara süt sunumunun kökenleri Vedik literatürde bulunur. Rigveda'da çeşitli Vedik tanrılar olan Vişvedevalara seslenen bölümlerde şu şekilde bir ifade geçmektedir:

“İki mükemmel ısı kaynağı üçlüyü sarar ve onların zevk alması için Mâtarişvan getirilir. Göğün sütü için yakarıldığında tanrılar hazırdırlar; onlar duayı ve Sâman'ı iyi bilirler.”²⁶

Bu alıntıda tanrıların, göklerin veya cennetin sütüne duydukları özleme vurgu yapılmaktadır. Ayrıca burada iki mükemmel ısı kaynağından kasıt ateş tanrısı Agni ve güneş tanrısı Surya'dır. Üçlü de gökyüzü, ufuk ve yeryüzüdür.²⁷ Mâtarişvan'ın ise özellikleri belirsiz olsa da tıpkı Yunan mitolojisindeki karşılığı olan Prometheus gibi kendi insanlarına ateşi bulan bir bilge gibi olmayıp ateşi onlar için gökten indiren bir yarı-tanrı olarak algılanmış gibi durmaktadır. Mâtarişvan Rigveda'da zaman zaman Agni ile ve dolayısıyla başka yerlerde kendisinden ayrı tutulduğu ateşle özdeşleştirilir.²⁸ Mabetlerinde mutlaka bir ateş sunağı (garkapatya) bulunan ve ibadetlerinde ateş yakmayı ihmal etmeyen Hindular ateş yaktıklarında ateş tanrısı Agni'nin orada bulunduğu ve kendilerini koruduğuna inanırlar. Hindu tapınaklarının kutsanma merasimi olan Kumbhabhishekam icra edilirken bir ateş sunağı da inşa edilir. Ateş sunağı inşa etmek tanrıların dünyasıyla iletişimi de mümkün kılar. Artık tanrılar Hindu mabetlerinde tezahür etmeye başlar ve bu bir

²⁶ *Rigveda*, ed. Koray Karasulu, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018) Onuncu kitap, CXIV (Vişvedevalar), 935.

²⁷ *Rigveda*, 935.

²⁸ James George Frazer, *Myths of the Origin of Fire*, (İngiltere: Macmillan and Co., 1930), 199.

sınırın ortadan kalkması manasına gelir. Tapınak ve ateş sunağı inşa edilmeden önce bir çeşit başka dünya, hayaletlerin, şeytanların ve yabancıların yaşadığı kaotik bir mekan iken Kumbhabhishekam icra edilip ateş sunağı yapıldıktan sonra artık o mekan sahiplenilmiş ve insanların dünyasının kutsal bir parçası haline gelmiştir. Kumbhabhishekam merasimi aracılığıyla kutsallaştırılan ve içerisinde tanrıların dünyasıyla iletişimin mümkün hale geldiği alanlar artık Kaos'tan Kozmos'a dönüşmüştür. Kumbhabhishekam kapsamında Agni için bir ateş sunağı yapmak mikrokozmik ölçekte Yaratılış'ın bir tekrarını yapma anlamı da taşır. İçinde kilin karıştırıldığı su ilksel suya özdeştir; sunağın kaidesini oluşturan kil toprağı simgeler; yan duvarlar atmosferi temsil eder.²⁹ Ayrıca ateş ışıkla ilişkili olduğu için bilginin ve bilgeliğin sembolü olarak da görülür. Dört element olarak görülen ateş, toprak, su ve havanın arasında kirletilemeyen tek element ateştir ve ateşe sunulan şeyler ateş tarafından tüketilip gökyüzüne tanrılara doğru yükselir.

Batu Caves tapınağındaki rituel uygulamalar ana tapınak olan Sri Velayuthar Tapınağında yoğunlaşmaktadır. Ateşte yakılarak sunulan kurbanlarla beraber zil ve boru çalma da sıklıkla rastlanan uygulamalardan biridir. Zilin kötü ruhları kovma amacı taşıyor olması muhtemeldir. Zira birçok kültürde metalden yapılmış nesnelere kötü ruhlara karşı korunma amaçlı kullanımlarına rastlanır. Çerkez inanışlarında demir bıçağın cinleri uzaklaştırdığı, Kuzey İskoçya'da kılıç, bıçak, tüfek namlusu veya her türlü metalin, demirin veya çeliğin perilere karşı büyük bir koruma sağladığı, Türk halk inanışları arasında da Albastı adlı kötü ruhlara karşı lohusa kadını ve yeni doğmuş bebekleri korumak için yastıklarının altına Kur'an ve muska ile beraber makas koyulması uygulamalarının olduğu bilinmektedir.³⁰ Zil çalınması, Hinduların tanrılara geldiklerini hatırlatma amacı da taşımaktadır. Boru çalmak ise ibadetin başladığını Hindulara bildirmek içindir. Hindular tapınağa gelirken yanlarında getirdikleri başta Hindistan cevizi, muz gibi meyveler olmak üzere çeşitli yiyecek, içecek, çiçek ve tütsüleri çeşitli dualar eşliğinde tanrılara sunarlar. Mabette görevli olan din adamları da ibadet edenleri kutsamak için alınlarına çeşitli karışımlardan yapılmış kınaya benzer bir boya sürerler.

²⁹ Mircea Eliade, *Kutsal ve Dindışı*, çev. Mehmet Ali Kılıçbay (Ankara: Gece Yayınları, 1991), 11.

³⁰ Halit Ahmet Çiftçi, "Korku Sinemasında Yahudi Eksorsizm Geleneği Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme: The Unborn Filmi Örneği", *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 6/1 (Haziran 2021), 11. Mircea Eliade, *Demirciler ve Simyacılar*, çev. Mehmet Emin Özcan (İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2003), 226. James George Frazer, *The Golden Bough: A Study in Magic and Religion Part II - Taboo and the Perils of the Soul* (İngiltere: Macmillan and Co., 1911), 232. Mustafa Ünal, "Ruhani (Görünmeyen) Varlıklarla İlgili İnanışlar", *Halk İnanışları El Kitabı*, ed. Durmuş Arık – Ahmet Hikmet Eroğlu (Ankara: Grafiker Yayınları, 2017), 358.

Mağara tapınakta Murugan'a adanan bir başka tapınak da Sri Valli Theivanai Subramaniyar Sannathi Tapınağıdır. Tamil toplumunun tanrısı olan Murugan ile ilgili inanışların, Tamillerin tarihinin Sangam dönemine tekabül eden M.Ö. VI. ve III. yüzyıllardan sonra Vedik tanrılardan olan Subrahmanya'ya dair kültlerle birbirine karışmış olduğu varsayılmaktadır. Tapınağın Murugan'a Subrahmanya ismiyle adanması bu yüzdendir. Mağarada ayrıca Murugan'ın babası olan Şiva'nın ilahi kozmik bir dansçı olarak tasvir edilen putu Nataraja için de bir köşe ayrılmıştır. Dansın Efendisi manasına gelen Nataraja olarak Şiva, evreni yaratır, ayakta tutar ve en nihayetinde yok eder. Sol ayağının havada olması ve sağ ayağının bükülmüş bir şekilde durması cehalet ve vesveseyi sembolize eder. Dört kolu vardır ve sağ üst elinde sallanarak çalınan davul olan damaruyu tutar. Sağ alt eli Abhaya Mudra adı verilen ve korkuyu gideren bir hareket yapar. Sol üst elinde yaratılışın bitişi sembolize eden alevi tutar. Sol alt eli de havadaki sol ayağını gösterir. Kafasının etrafında ise ilahi enerjisini gösteren alevlerden bir hale vardır.³¹ Nataraja'ya yakın bir yerde Murugan'a adanmış Tamilce bir ilahi olan Kumarasthavam'ın sözlerinin yazılı olduğu büyükçe bir pano da bulunmaktadır.

Tapınağın bulunduğu tepenin düz duvarını tam karşıya alınıp sol tarafa doğru gidildiğinde en uçta Ramayana Mağarası bulunmaktadır. Bu mağaranın duvarlarında Hinduların insan kaynaklı kutsal metin külliyatı "smriti"ye dahil olan meşhur destanı Ramayana'nın baş kahramanı ve Vişnu'nun avatarlarından birisi olan Prens Rama'nın, Lanka Adası'nın kralı ve bir rakşasa olan Ravana tarafından kaçırılan eşi Sita'yı kurtarmak için başından geçen olayların tasvirleri resmedilmiştir. Bu macerasında Prens Rama'ya yardım eden, Anjanaya olarak da bilinen ve yarı insan yarı maymun olarak düşünülen Tanrı Hanuman'ın, kalbinde Sita ve Rama'nın olduğunu göstermek için göğsünü yarıp açarken tasvir edildiği 15 metrelik bir heykeli ve onun adına adanan Sri Anjaneyar Temple, Ramayana Mağarası'na gidilirken bulunmaktadır.

3.2. Sri Sakhti Karpaga Vinayagar Temple

Kuala Lumpur'un, birçok farklı dinin mabedine ev sahipliği yapan bölgesi Brickfields'da bir tane de Hindu tapınağı bulunmaktadır. Parvati ve Şiva'nın oğlu olarak inanılan ve Karpaga Vinayagar olarak da bilinen bilgelik ve şans tanrısı Ganeşa'ya adanan Sri Sakhti Karpaga Vinayagar Tapınağı'nın temeli 2002 yılında atılmış, 2005 yılında tapınağın adandığı tanrının mistik güçlerinin bir araya getirilip bir sinerji oluşturulduğu kutsanma merasimi olan Kumbabishekam yapılmış ve 2006 yılında inşaatı tamamlanarak ibadete açılmıştır. Yarı insan yarı fil olarak düşünülen Ganeşa tapınağın en tepesinde,

³¹ Constance A. Jones – James D. Ryan, *Encyclopedia of Hinduism*, ed. J. Gordon Melton (ABD: Facts on File, 2007), 307.

sıklıkla görülen ve tapılan 36 tasvirinden farklı olarak iki kolu ve sağa doğru kıvrım yapan hortumuyla tasvir edilmiştir. Sağ elinde Şiva'nın soyut bir tasviri olan Şivalinga'yı tutarken sol eli de belini kavramış bir şekilde meditasyon pozisyonunda oturur bir şekilde dikkat çeker. Ganeşa'nın, takipçilerinin esenliği için meditasyon yaptığı ve dolayısıyla onların dualarının hemen kabul olduğuna inanılır.

Tapınakta tapınılan tanrı ve tanrısal varlıklar arasında daha önce bahsi geçen Batu Caves mağara tapınağının adandığı savaş tanrısı Murugan, Tamil dilinde Ayya olarak bilinen Vişnu, Nataraja, Dakshinamurthy, yağmur tanrıçası Mariamman, Agastya, Bhairava ve göksel varlıklar olan Navagrahalar vardır. Agastya, eşiyile beraber Rigveda ve diğer Vedik literatür içerisinde 1165 ila 1191 ilahinin meşhur yazarları olarak bilinirler. Kala Bhairava olarak da bilinen ve binek hayvanı köpek olan Bhairava, Şiva'nın çok güçlü ve öfkeli bir avatarası olarak düşünülür.³² Dakshinamurthy, Şiva'nın ilk guru olarak düşünülen yönünü temsil eder ve onun nihai bilinç olarak kişileştirilmiş halidir. Daha önce de bahsi geçen Nataraja, Şiva'nın ilahi kozmik bir dansçı olarak tasvir edilen putudur. Navagrahalar, Hindu astrolojisine göre insan yaşamını etkileyen dokuz göksel varlıktır. Bunlar; Aditya olarak da bilinen Surya (Güneş), Soma olarak da bilinen Chandra (Ay), Mangala (Mars), Budha (Merkür), Brhaspati (Jüpiter), Şukra (Venüs), Şani (Satürn), Ay'ın kuzey yarımkürede görünen hali olan Rahu ve Ay'ın güney yarımkürede görünen hali olan Ketu'dur.³³

Tapınakta Ganeşa ve diğer tanrılara takdim edilen sunulardan en fazla göze çarpanlar Hindistan cevizi, elma, muz, çiçek, süt ve tütüdür. Ayrıca ateş de Hindu geleneğinde tanrıların ağzını sembolize ettiği için ibadetlerde ateş yakmak ve yakılan ateşi tanrı tasvirlerinin yüzüne doğru tutmak sıklıkla rastlanan bir uygulamadır. Ateşin Hindu geleneğindeki öneminden bir önceki başlıkta geniş bir şekilde bahsedilmişti.

4. Taoizm

Taoizm Çin'in milli ve en eski dinlerinden biridir. Lao-Tzu, Tanrı için Tao terimini tercih ettiği için Taoizm bu terim üzerine oturtulmuştur. Tao, yol, nizam, bir ferdin bir hükümdarın bir devletin tutması gereken yol, Gök nizamının insan davranışına verdiği örnek gibi anlamlara gelir. Taoizm, Şintoizm'e ve Konfüçyanizm'e tepki olarak doğmuştur.³⁴ Taoizm, Malezya'daki Çin toplumunda, ruh ve tanrı tapınımlarının Budizm'in Asil Sekiz Dilimli Yol'u ile karışmış halde olduğu ve Konfüçyanizm ve Budizm ile senkretik bir yapıda

³² Karel Werner, *A Popular Dictionary of Hinduism* (Taylor & Francis e-Library, 2005), 29.

³³ Pamulaparthi Venkata Narasimha Rao, *Vedic Astrology: An Integrated Approach* (Yeni Delhi: Sag Ar Publications, 2004), 24. T. Renga Rajan Iyengar, *Dictionary of Hindu Gods and Goddesses*, (Yeni Delhi: D. K. Printworld, 2003), 176-177.

³⁴ Küçük vd., *Dinler Tarihi*, 69.

birleşmiş olarak uygulanmaktadır.³⁵ Malezya'da Konfüçyanizm ve diğer geleneksel Çin dinleriyle beraber %1.3'lük bir kesimin mensubu olduğu Taoizm, Malezya'daki diğer dinlerle karşılaştırıldığında çok az bir etki alanına sahip olsa da Çin deniz tanrıçası Mazu'nun onuruna inşa edilen Thean Hou Tapınağı Güneydoğu Asya'nın en büyük tapınaklarından birisi olup hem Taoizm'in hem de geleneksel Çin dininin önemli bir merkezi konumundadır.

Tapınılan alan içerisinde bulunan üç adet altardan ortadakinde Mazu'nun veya başka bir ismiyle Tian Hou'nun heykeli vardır. Mazu, Tayvan Boğazı'nın tehlikeli fırtınalarına yakalanan balıkçıların ve denizcilerinin koruyucu tanrıçasıdır. Gökyüzünün kutsal anası manasında Tianshang Shengmu olarak da bilinir.³⁶ Altarın solunda ise daha çok su kenarlarında yaşayanlar tarafından deniz yolcularının koruyucusu olarak düşünülen Tanrıça Shui Wei de Mazu ile beraber tazim görmektedir. Altarın sağında bulunan heykel ise merhametle ilişkilendirilen ve Cizvit misyonerler tarafından merhamet tanrıçası olarak isimlendirilen ve Budizm'de Avalokitesvara olarak bilinen Guanyin adında bir Budist bodhisatvasına³⁷ aittir. Tapınakta yakmalık sunu olarak iç avludaki altarlarda yakılan tütsüler göze çarpmakla birlikte meyve ve çiçek sunumu da tanrıçalara yapılan ibadetler olarak dikkat çeker.

Altarların hemen ön kısmında ziyaretçiler tarafından Kau Chim kehanetleri için kullanılan fal kutularını içinde bulunduran bir çift sütun vardır. Ziyaretçiler bu fal kutularındaki kehanet çubuklarını dikey bir şekilde tutup bir elleriyle çubukları yukarı doğru kaldırır. Daha sonra çubukları serbest bırakıp en üstte çıkıntı yapan çubuğu çekerler ve bu yolla tanrıçalarla iletişim kurduklarına ve tanrıçaların onların kaderlerini belirlediklerine inanırlar. Kadim Çin'de Kwa sistemi olarak bilinen ve oldukça kompleks bir şekilde uygulanan kehanet çubukları uygulamasının³⁸ basitleştirilmiş hali olan ve belirli bir ücret karşılığında gerçekleştirilen bu uygulamada sütunların üst kısmına doğru gittikçe kehanet kutularının fiyatları 200-300 dolarlara kadar çıkmaktadır. Zira daha yukarılara çıkıldıkça tanrıçalara daha çok yaklaşıldığına ve dolayısıyla onlarla daha iyi iletişim kurulduğuna inanılmaktadır.

³⁵ Tan Lee Ooi, *Buddhist Revitalization and Chinese Religions in Malaysia* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2020), 69.

³⁶ James J. Preston, "Goddess Worship", *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (ABD: Thomson Gale, 2005), 6/3589. Theodore M. Ludwig, "Gods and Goddesses", *Encyclopedia of Religion*, ed. Lindsay Jones (ABD: Thomson Gale, 2005), 6/3621.

³⁷ Lihui Yang vd, *Handbook of Chinese Mythology* (ABD: ABC Clio, 2005), 1.

³⁸ Carus, "Chinese Occultism", 509-511.

Resim 4: Tapınağın içinden bir görünüm. (Çekilme tarihi: 28.5.2022)

Tapınağın dış avlusunda ise Guanyin'in, kayaların ve küçük bir şelalenin içine yerleştirilmiş olan daha küçük bir başka heykeli bulunmaktadır. Avluda ayrıca Çin mitolojisinin evlilik ve aşk tanrısı olan Yue Lao'nun da bir heykeline yer verilmiştir. Avluda bunlardan başka Çin Şifalı Bitkiler Bahçesi, Dilek Kuyusu ve Kaplumbağa Göleti gibi unsurlar da göze çarpmaktadır. Avlunun en ilginç kısmı ise Çin astrolojisinin 12 hayvanı olan fare, öküz, kaplan, tavşan, ejderha, yılan, at, koç, maymun, horoz, köpek ve domuzun büyük birer heykellerinin sıralandığı köşedir. Bu hayvanların her birine farklı karakter özellikleri atfedilmiş ve bu hayvanların atfedilmiş olduğu yıllarda doğanların ait oldukları hayvanın karakter özelliklerine sahip olduğuna inanılmıştır. Bu burçların kökenine dair anlatılan efsaneye göre Buda, bir yılbaşında bütün hayvanları sarayına çağırılmış ancak huzuruna yalnızca 12 hayvan çıkmış. Saraya ilk olarak adım atan Fare'den sonra sırasıyla öküz, kaplan, tavşan, ejderha, yılan, at, keçi, maymun, horoz, köpek, ve son olarak domuz gelmiş. Buda, davetine icabet eden bu hayvanları ödüllendirmek için bir yılı 12'ye bölmüş ve her bir burca bu hayvanlardan birinin ismini vermeye karar vermiş. İnsanlar da böylece bu hayvanların özelliklerine sahip olmaya başlamışlar.³⁹ Aşağıda bu hayvanların karakter özellikleri ve atfedildikleri yıllar verilmiştir.

Fare: Temel özelliği büyüycilik. Diğer karakter özellikleri; zeki, faydacı, gayretli, istikrarlı, rekabetçi, değişken mizaçlı, sosyal, enerjik, aile aşığı, materyalist, öngörülemez. Yıllar; 1924, 1936, 1948, 1960, 1972, 1984, 1996, 2008, 2020, 2032.

³⁹ Banu Göçmen – Bade Gürleyen (ed.), *Çin Falı* (İstanbul: Tempo, 2000), 3.

Öküz: Temel özelliği itidal. Diğer karakter özellikleri; içten, sabırlı, cesur, inatçı, makul, faydacı, açık sözlü, çok yönlü, güvenilir, azimli. Yıllar; 1925, 1937, 1949, 1961, 1973, 1985, 1997, 2009, 2021, 2033.

Kaplan: Temel özelliği cesur. Diğer karakter özellikleri; aktif, gözü pek, iyimser, fevri, nüktedan, açık sözlü, cömert, faydacı, sorumlu, azimli. Yıllar; 1926, 1938, 1950, 1962, 1974, 1986, 1998, 2010, 2022, 2034.

Tavşan: Temel özelliği ihtiyatlı. Diğer karakter özellikleri; şanslı, dostane, becerikli, liberal, özenli, sanatçı ruhlu, alicenap, değişken mizaçlı, vefalı, huzur ve refah aşığı, ketum. Yıllar; 1927, 1939, 1951, 1963, 1975, 1987, 1999, 2011, 2023, 2035.

Ejderha: Temel özelliği şanslı. Diğer karakter özellikleri; güçlü, başarılı, tutkulu, ciddi, istikrarlı, yaratıcı, sosyal, yetenekli, açık fikirli, son derece zeki. Yıllar; 1928, 1940, 1952, 1964, 1976, 1988, 2000, 2012, 2024, 2036.

Yılan: Temel özelliği zeki. Diğer karakter özellikleri; kadirşinas, kararlı, becerikli, dostane, faydacı, saygın, sanatçı ruhlu, tertipli, şüpheli, öngörülemez. Yıllar; 1917, 1929, 1941, 1953, 1965, 1977, 1989, 2001, 2013, 2025.

At: Temel özelliği zarif. Diğer karakter özellikleri; nazik, arkadaş canlısı, akıllı, güvenilir, liberal, disiplinli, kabiliyetli, çok yönlü, maceracı, benmerkezci. Yıllar; 1918, 1930, 1942, 1954, 1966, 1978, 1990, 2002, 2014, 2026.

Koç: Temel özelliği estetik. Diğer karakter özellikleri; dürüst, gayretli, faydacı, kendinden emin, duyarlı, gülyüzlü, şefkatli, uyumlu, zeki, değişken mizaçlı. Yıllar; 1919, 1931, 1943, 1955, 1967, 1979, 1991, 2003, 2015, 2027.

Maymun: Temel özelliği büyüleyici. Diğer karakter özellikleri; zeki, hedef koyan, kendinden emin, sağduyulu, dürüst, enerjik, duyarlı, yetenekli, yaratıcı, rekabetçi. Yıllar; 1920, 1932, 1944, 1956, 1968, 1980, 1992, 2004, 2016, 2028.

Horoz: Temel özelliği açık sözlü. Diğer karakter özellikleri; zeki, dürüst, gayretli, itinalı, dostane, liberal, nüktedan, sosyal, yetenekli, tutkulu, azimli. Yıllar; 1921, 1933, 1945, 1957, 1969, 1981, 1993, 2005, 2017, 2029.

Köpek: Temel özelliği sadakat. Diğer karakter özellikleri; dürüst, kendinden emin, tarafsız, erdemli, faydacı, ihtiyatlı, dostane, şefkatli, çekici, lider. Yıllar; 1922, 1934, 1946, 1958, 1970, 1982, 1994, 2006, 2018, 2030.

Domuz: Temel özelliği doğruluk. Diğer karakter özellikleri; dürüst, aktif, uysal, açık sözlü, kendinden emin, içten, şefkatli, faydacı, ileri görüşlü, girişken. Yıllar; 1923, 1935, 1947, 1959, 1971, 1983, 1995, 2007, 2019, 2031.

Çin falına göre beş elementin bu burçlar üzerinde etkili olduğuna inanılmıştır. Örnek verecek olursak 1900 ve 1960 yılında doğanlar metal faresi; 1912 ve 1972 yılında doğanlar Su Faresi; 1924 ve 1984 yılında

doğanlar Tahta Faresi; 1936 ve 1996 yılında doğanlar Ateş Faresi ve 1948 yılında doğanlar Toprak Faresi olarak anılmaktadır.⁴⁰

12 hayvanlı Çin takvimi Göktürklerde ve Uygurlarda da kullanılmıştır. Uygurlar genellikle Çin takvimine uymuşlardır ve ayları da zaman zaman 12 hayvan ile isimlendirmişlerdir. Uygurlarda bu hayvanlar sırasıyla Sıçgan veya Küskü, Ud (Öküz), Bars (Pars), Tavışgan, Luu (Ejder), Yılan, Yond (At), Kon veya Koy (Koyun/Keçi), Biçin (Maymun), Takıgu (Horoz/Tavuk), İt, Tonguz (Domuz) olarak geçer.⁴¹

5. Sihizm

Kuala Lumpur şehir merkezinde yer alan Guru Nanak Darbar Tatt Khalsa gurudvarası oturduğu alan olarak Güneydoğu Asya'nın en büyük Sih tapınağı olarak göze çarpmaktadır. Bina olarak inşası 1996'da tamamlanmış olsa da tarihi, kurulduğu yıl olan 1918'e dayanmaktadır. En tepesinde Nisan Sahib adı verilen Sih bayrağı bulunan binanın bütün köşelerinde her biri kubbelerle biçimlendirilmiş dört minaresi bulunmaktadır. İki katlı olan binanın zemin katında Langar'ın (ibadet sonrası yemek) verildiği büyük bir yemekhanesi ve mutfağı, bodrum katta ise otoparkı vardır. Binaya girildiğinde hemen sol tarafta Guru Nanak'ın hayatını anlatan resimlerle beraber Amritsar'daki Altın Tapınak'ın ve şimdiye kadar yaşamış olan guruların resimleri bulunmaktadır.

Birinci katta büyük bir tahtın üzerinde (takhat), yaşayan Guru olarak görülen Sih kutsal kitabı Sri Guru Grant Sahib Ji'nin muhafaza edildiği Darbar Sahib bulunmaktadır. Tahtın üzeri palki adı verilen kubbe şeklindeki bir kamelya ile örtülüdür. Palkinin üzerinde ve tahtın muhtelif yerlerinde Tanrı'nın birliğini ifade eden Ek-Onkar adlı sembol de dikkat çekmektedir. Tahta giden yolun sağ tarafındaki halıda erkekler ibadet ederken sol tarafındaki halıda ise kadınlar ibadet eder. Tahtın sağ tarafında kalan halıda müzisyenler oturup çaldıkları ilahilerle ibadeti yönetirler. Ayrıca bahsi geçen tahtın üzerinde dört adet karha ve bir adet de minyatür kılıç-kalkan bulunmaktadır. Gurudvarada görevli olan din adamına göre bu karhalar ve kılıç-kalkan Sihlerin bağımsızlık mücadelesini ve bu mücadelenin başarısını sembolize etmektedir.

Tahtın bulunduğu alan içerisinde ibadet için gelen Sihlerin meditasyonuna yardımcı olması için self servis olarak ikram edilen helvaya benzer deg adlı bir yiyecek bulunmaktadır. Shaheedi degh (şehidin iksiri) olarak da bilinen bu yiyecek Sihlerin içinde silahlı ve savaşçı bir tarikat olan Akali Nihang'ın bazı grupları tarafından kenevir karıştırılarak tüketilir. Geleneksel olarak ezilip sıvı halde tüketilen deg, Akali Nihang tarafından "sukha parshaad" (kuru tatlı) olarak isimlendirilir. Deg kelime olarak basitçe

⁴⁰ Göçmen – Gürleyen (ed.), *Çin Falı*, 10-11.

⁴¹ Emel Esin, *Türk Kozmolojisine Giriş* (İstanbul: Kabalıcı Yayınevi, 2001), 106.

“yemek kazanı” anlamına gelse de mecazi olarak Tanrı'nın yeryüzündeki bereketi ve lütfu manasına gelir.⁴²

Deg adlı yiyeceğin Sihler için Hindu geleneğindeki Soma'ya benzer bir işlev yerine getirdiği söylenebilir. Hindu kutsal metinlerinden *Rigveda*'nın dokuzuncu kitabı *Soma Pavamana*'da Soma detaylı bir şekilde anlatılır. Gök tanrısı İndra'nın içeceği olarak bahsedilen Soma'yı içenler birçok yönden kutsandır ve tanrılara ibadette konsantrasyonu artıran bir içecektir. Mutluluk verici ve aydınlatıcı bir dini deneyim sunan bu içeceği İndra bile fazla içince hasta olduğu için sıradan ölümlülerin aşırı dozdan ölebilecekleri bir içecektir.⁴³

SONUÇ

Malezya'nın başkenti Kuala Lumpur'da, aralarında iki adet caminin de bulunduğu farklı dinlere ait temsil gücü yüksek ve merkezi konumlarda bulunan dokuz mabette yapılan incelemeler ve analizler, Malezya'nın çok kültürlü yapısını ve bu yapıyı oluşturan dini toplulukların oldukça zengin fenomenler dünyasını yansıtmak adına bize önemli veriler sağlamıştır. %61,3'ü Müslüman olan ülkenin başkenti Kuala Lumpur'da bulunan National Mosque ve Masjid Jamek Malezyalı Müslümanlar için en büyük öneme sahip camiler olarak göze çarpmaktadır. Müslümanlardan sonra en fazla müntesibi olan Budizm'e ait Buddhist Maha Vihara, bünyesinde bulunan ana tapınak odası, Buda'ya ait hatıraların saklandığı stupa, Buda'nın altında aydınlanmaya ulaştığına inanılan Bodhi ağaçları ve tapınağa gelen misafirlerin ve Budist keşiş adayları olan öğrencilerin ağırlandığı Dharma Chakra Misafirhanesi gibi unsurlarla Malezyalı Budistler için önemli bir dini ve sosyal merkez olarak dikkat çekmektedir. Malezya'da %9.2'lik bir orana sahip olan ve Roma Katolik Kilisesi, Anglikan Kilisesi, Baptist Kilisesi, otonom Protestan Evanjelik kiliseleri, Metodistler, Presbiteryenler gibi mezheplerle varlığını sürdüren Hıristiyanların en önemli mabedi aynı zamanda Kuala Lumpur başpiskoposunun da makamı olan St. John's Cathedral'dir. Hıristiyan nüfusu Malay yarımadasından ziyade Doğu Malezya'da Sabah ve Sarawak eyaletlerinde yoğunlaşmaktadır. Hıristiyanlardan başka Sarawak bölgesinin yerli halkı olan Penanların inanışlarının da sahaya inilerek ve fenomenolojik ve antropolojik metodlar kullanılarak araştırılmasına ihtiyaç vardır.

Yaklaşık olarak 2 milyon Hindu'nun yaşadığı Malezya'da başkent Kuala Lumpur'a 13 km. uzaklıkta bulunan ve Hindu savaş tanrısı Lord Murugan'a adanan mağara tapınakları Batu Caves, Hindistan dışındaki en popüler Hindu tapınaklarından olup başta Thaipusam festivali olmak üzere Malezya'nın inanç

⁴² Joseph Davey Cunningham, *A History of the Sikhs from the Origin of the Nation to the Battles of Sutlej* (Oxford: Oxford University Press, 1918), 344.

⁴³ *Rigveda*, ed. Koray Karasulu, çev. Korhan Kaya (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2018). Birinci kitap, CV (Vişvedevalar), 715.

turizminin uğrak noktalarından biridir. Bunun dışında Kuala Lumpur şehir merkezinde bulunan Hindu tapınaklarından en dikkat çeken tanrı Ganeşa'ya adanan Sri Sakhti Karpaga Vinayagar Tapınağıdır. Konfüçyanizm ve diğer geleneksel Çin dinleriyle beraber Malezya nüfusunun %1.3'lük bir kısmına tekabül eden Taoizm, Kuala Lumpur'da bulunan ve Güneydoğu Asya'nın en büyük tapınaklarından biri olan Thean Hou Temple ile dikkat çekmektedir. Çin deniz tanrıçası Mazu'ya adanan tapınakta bir Budist boddhisatvası olan Guanyin ve deniz yolcularının koruyucusu olarak düşünülen Shui Wei'nin putlarının da Mazu ile beraber tazim görmesi, tapınağın Taoist, Budist ve geleneksel Çin dini unsurlarını içeren senkretik yapısını gözler önüne sermektedir. 120000 civarındaki müntesibi ile Malezya'nın en küçük dini topluluklarından biri olan Sihlerin Kuala Lumpur'da bulunan Guru Nanak Darbar Tatt Khalsa gurudvarası önemli bir dini ve sosyal merkezi konumundadır.

KAYNAKÇA

- Alıcı, Mustafa. "Kutsal'a Giden Yol: Dinler Tarihi'nde Bir Metodolojik Yaklaşım veya Bir Bilim Olarak Din Fenomenolojisi". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 5/3 (Haziran 2005), 73-120.
- Alldritt, Leslie D. *Buddhism*. Philadelphia: Chelsea House Publishers, 2005.
- Aşvaghosha, *Buddhaçarita*. çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. basım, 2022.
- Aydın, Mehmet. *Ansiklopedik Dinler Sözlüğü*. Konya: Din Bilimleri Yayınları, 1. basım, 2005.
- Binti Azlan, Norain. *Kur'an'da Rahmeten Li'l-Âlemîn Kavramı ve Malezya'da Çoğulcu Toplumdaki Yansımaları*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2022.
- Carus, Paul. "Chinese Occultism". *The Monist* 15/4 (Ekim 1905), 500-554.
- Cunningham, Joseph Davey. *A History of the Sikhs from the Origin of the Nation to the Battles of Sutlej*. Oxford: Oxford University Press, 1918.
- Çiftçi, Halit Ahmet. "Korku Sinemasında Yahudi Eksorsizm Geleneği Üzerine Fenomenolojik Bir İnceleme: The Unborn Filmi Örneği". *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi* 6/1 (Haziran 2021), 1-21. DOI: 10.20486/imad.877115
- Dhammapada*. çev. Thanissaro Bhikkhu (Geoffrey DeGraff). ABD: Dhamma Dana Publications, 3. basım, 1998.
- Eliade, Mircea. *Demirciler ve Simyacılar*. çev. Mehmet Emin Özcan. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2003.
- Eliade, Mircea. *Kutsal ve Dindışı*. çev. Mehmet Ali Kılıçbay. Ankara: Gece Yayınları, 1. basım, 1991.
- Esin, Emel. *Türk Kozmolojisine Giriş*. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2001.
- Frazer, James George. *Myths of the Origin of Fire*. İngiltere: Macmillan and Co., 1930.
- Frazer, James George. *The Golden Bough: A Study in Magic and Religion Part II - Taboo and the Perils of the Soul*. İngiltere: Macmillan and Co., 1911.
- Göçmen, Banu – Gürleyen, Bade (ed.). *Çin Fahi*. İstanbul: Tempo, 2000.

- Gündüz, Şinasi (ed.). *Dünya Dinleri*. İstanbul: Milet Nihal, 1. basım, 2019.
- Huat, Bro Tan Bok. *Sukhi Hontu: Welcome to Buddhist Maha Vihara*. Malezya: Sasana Abhiwurdhi Wardhana Society, 2020.
- Humphreys, Christmas. *A Popular Dictionary of Buddhism*. İngiltere: Taylor & Francis e-library, 2005.
- Iyengar, T. Renga Rajan. *Dictionary of Hindu Gods and Goddesses*. Yeni Delhi: D. K. Printworld, 2003.
- Jones, Constance A. – Ryan, James D. *Encyclopedia of Hinduism*. ed. J. Gordon Melton. ABD: Facts on File, 2007.
- Kelly, C. “Kyrie Eleison”. *New Catholic Encyclopedia*. ed. Berard L. Marthaler. 8/259-261. ABD: Thomson Gale, 2003.
- Kutsal Kitap*. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2003.
- Küçük, Abdurrahman vd. *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan Yayınevi, 11. basım, 2020.
- Lahiri, Nayanjot. *Ashoka in Ancient India*. ABD: Harvard University Press, 2. basım, 2015.
- Ludwig, Theodore M. “Gods and Goddesses”. *Encyclopedia of Religion*. ed. Lindsay Jones. 6/3616-3624. ABD: Thomson Gale, 2005.
- Md Ariffin, Ahmad Tarmizi. *Malaysian Chinese: An Analysis on their Beliefs and Religious Practices*. Sakarya: Sakarya University, Institute of Social Sciences, Master’s Thesis, 2019.
- Nyanatiloka. *Buddhist Dictionary: Manual of Buddhist Terms and Doctrines*. Tayvan: The Corporate Body of the Buddha Educational Foundation, 2018.
- Ooi, Tan Lee. *Buddhist Revitalization and Chinese Religions in Malaysia*. Amsterdam: Amsterdam University Press, 2020.
- Preston, James J. “Goddess Worship: An Overview”. *Encyclopedia of Religion*. ed. Lindsay Jones. 6/3583-3592. ABD: Thomson Gale, 2005.
- Rao, Pamulaparathi Venkata Narasimha. *Vedic Astrology: An Integrated Approach*. New Delhi: Sag Ar Publications, 2004.
- Rigveda*, ed. Koray Karasulu, çev. Korhan Kaya. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1. basım, 2018. Onuncu kitap, CXIV (Vişvedevalar).
- Sarıkcıoğlu, Ekrem. *Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi*. Isparta: Fakülte Kitabevi, 2002.
- Tekin, Alaeddin. “Malay Dünyasına İslamiyet Nasıl Geldi? Malezya’nın İslamlaşmasının Tarihsel Perspektiften Bir Analizi”. *Türkiye’de Malezya Çalışmaları I*. ed. Ali Merthan Dünder – Mehmet Özay. 55-76. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları, 2022.
- Ünal, Mustafa. “Ruhani (Görünmeyen) Varlıklarla İlgili İnanışlar”. *Halk İnanışları El Kitabı*. ed. Durmuş Arık – Ahmet Hikmet Eroğlu. Ankara: Grafiker Yayınları, 2017.
- Werner, Karel. *A Popular Dictionary of Hinduism*. Taylor & Francis e-Library, 2005.
- Yang, Lihui vd. *Handbook of Chinese Mythology*. ABD: ABC CLIO, 2005.